Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 2 No. 1 (2025) · “Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minl...

* Tadbirkorlar, agar 10 tagacha kambag‘al oilalarga o‘z tajribasini o‘rgatib, ularning doimiy daromad manbaiga ega bo‘lishiga ko‘maklashsa, har bir kambag‘al oila uchun bazaviy hisoblash miqdorining 3 baravari, jami bazaviy hisoblash miqdorining 30 baravarigacha grant olishi mumkin. Jazoni o‘tab bo‘lgan fuqarolar tadbirkorlik, hunarmandchilik va me’morchilik loyihalarini amalga oshirish uchun mehnatga haq to’lashning eng kam miqdorining 10 baravarigacha subsidiya olishi mumkin. Shunday qilib, hozirgi zamon tadbirkori – bu , har doim qaysidir yangiliklarga intilib, ularni moddiy ishlab chiqarish jarayoniga tadbiq etib turadigan, bozor raqobati saroitida tavvakal qila oladigan , o’z oldiga qo’ygan maqsadga erishish yo’lida , o’zi qilgan ishlarning barcha oqibatlari uchun javobgarlikni o’z zimmasiga olishga tayyor turgan, faol insondir”[3].

Xulosa va takliflar. Aholini, birinchi navbatda ishsiz yoshlar va ayollarni kasb- hunar va tadbirkorlikka o’qitish hamda, aholi tomorqalaridan samarali foydalanib, uy sharoitida dehqonchilik, chorvachilik, parrandachilik, quyonchilik va gulchilik kabi faoliyat turlarini yo’lga qo’yilsa, maqsadga muvofiq bo’lardi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O’bekiston Respublikasi Perezidenti Sh.Mirziyoyev 20-avgust kuni mamlakatimiz tadbirkorlari bilan ochiq muloqoti.
2. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024 yil 23- sentyabrda “Kambag’allikni qisqartirish va aholini turmush farovonligini oshirish borasidagi chora -tadbirlarini yangi bosqichga olib chiqish to’g’risida”gi P.F.-143- son Farmoni.
3. P.Q.330-son 23.09.2024. “Kambag’allikdan farovonlik sari” dasturi.

BUXGALTERIYA HISOBI HAMDA AUDITDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH

Urishev Baxtiyor Abdusamatovich,
TDIU Andijon fakulteti katta o‘qituvchisi
urishevbahtiyor1@gmail.com
Абдугофуров Боходир Абдурахмон угли
АКХАИ бухгалтерия хисоби ва аудит йуналиш талабаси

Bugungi kunda iqtisodiy faoliyatning globallashuvi va xalqaro integratsiya jarayonlari hisob-kitob, moliyaviy hisobot va audit tizimlariga bo‘lgan talablarni tubdan o‘zgartirmoqda. Xalqaro bozorlarda faoliyat yuritayotgan kompaniyalar uchun hisob yuritishning yagona va tushunarli tizimi — xalqaro moliyaviy hisobot

Published: 24.05.2025
Cite this article: Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Абдугофуров Боходир Абдурахмон угли (2025). Buxgalteriya hisobi hamda auditda raqamli texnologiyalarni joriy etish. Emro Science and Education, 2(1). https://journal.emro.uz/public/maqola/341
© 2025 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

standartlariga (IFRS) moslashish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bunda raqamli texnologiyalar muhim vosita sifatida qaralmoqda.

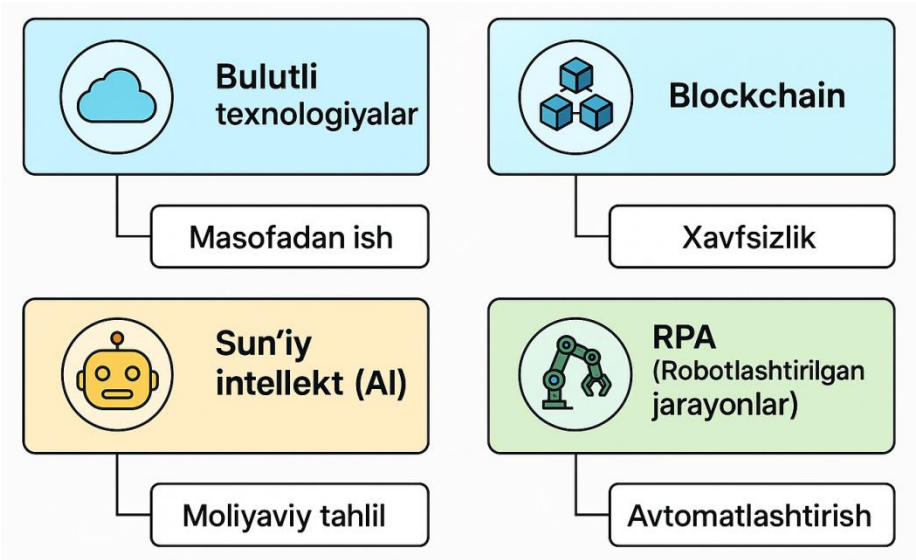
Globallashuv kompaniyalarning xorijiy sheriklar bilan faoliyat yuritishini kengaytirdi. Bu esa buxgalteriya axborotining xalqaro taqqoslanadigan, ishonchli va shaffof bo‘lishini talab qiladi. Milliy standartlarning cheklanganligi xalqaro moliya institutlari va investorlar bilan ishlashda qiyinchiliklar tug‘diradi.

Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning asosiy global tendentsiyasi jamiyat hayotining barcha jabhalarida jadal tarqalayotgan raqamli iqtisodiyotdir. O’zbekistonda raqamlashtirishni rivojlantirish bo'yicha erishilgan yutuqlar Yevropa ko'rsatkichlaridan bir oz past bo'lishiga qaramay, mamlakatimiz milliy iqtisodiyotini rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalarni joriy etish muhimligi hukumatning davlat darajasida e'tirof etiladi.[1].

Raqamli texnologiyalar va ularning imkoniyatlari

So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar buxgalteriya hisobi va audit tizimlarini tubdan o‘zgartirmoqda. Ular nafaqat jarayonlarni avtomatlashtiradi, balki ma'lumotlar ishonchliligini oshiradi, vaqt va resurslarni tejaydi, firibgarlik xavfini kamaytiradi. Quyida ayni sohalarda keng qo‘llanilayotgan asosiy texnologiyalar haqida batafsil to‘xtalib o‘tamiz:

So‘nggi yillarda buxgalteriya va audit sohalarida quyidagi raqamli texnologiyalar keng joriy etilmoqda:

Raqamli texnologiyalar ta’sirining sxematik ko‘rinishi

1. Bulutli texnologiyalar (Cloud Accounting) - Masofadan hisob yuritish va hujjatlarni saqlash imkonini beradi.

Bulutli buxgalteriya tizimlari kompaniyalarga hisob-kitob, hujjat aylanishi va hisobotlarni internet orqali masofaviy tarzda boshqarish imkonini beradi. An’anaviy lokal serverlarga ehtiyoj qolmaydi, barcha ma’lumotlar real vaqt rejimida yangilanadi va istalgan qurilmadan foydalanish mumkin bo‘ladi.

Afzalliklari:

- Harajatlarni kamaytiradi (server, texnik xizmat va h.k.).
- Masofadan ishlash imkoniyati.
- Ma'lumotlarning doimiy zaxiralanishi va xavfsizligi.

2. Blockchain texnologiyasi - Ma’lumotlarning o‘zgarmasligini ta’minlab, firibgarlikni kamaytiradi.

Blockchain — buxgalteriya hisobi va auditda ma’lumotlarning o‘zgarmasligini ta’minlaydigan zanjirli bloklar tizimi. Har bir tranzaksiya shaffof tarzda qayd etiladi va keyinchalik o‘zgartirilmaydi. Bu esa firibgarlik va ma’lumotlarni soxtalashtirish holatlarini kamaytirishga yordam beradi.

Afzalliklari:

- Ishonchlilik va shaffoflik.
- Audit izlarini saqlab qolish.
- Moliyaviy ma’lumotlarni tezkor tekshirish imkoniyati.

3. Sun’iy intellekt (Artificial Intelligence, AI) Moliyaviy tahlil va xatoliklarni aniqlash.

AI texnologiyalari orqali katta hajmdagi moliyaviy ma’lumotlar avtomatik tarzda tahlil qilinadi. Anomaliyalar, xatoliklar, firibgarlik alomatlari sun’iy intellekt algoritmlari orqali aniqlanadi. Bundan tashqari, prognozlash va strategik qarorlar qabul qilishda ham AI samarali vosita hisoblanadi.

Afzalliklari:

- Xatoliklar va risklarni avtomatik aniqlash.
- Moliyaviy ko‘rsatkichlar bo‘yicha prognozlar yaratish.
- Audit jarayonlarini soddalashtirish.

4. Robotlashtirilgan jarayonlarni avtomatlashtirish (RPA – Robotic Process Automation) - Oddiy va takrorlanuvchi vazifalarni avtomatlashtiradi.

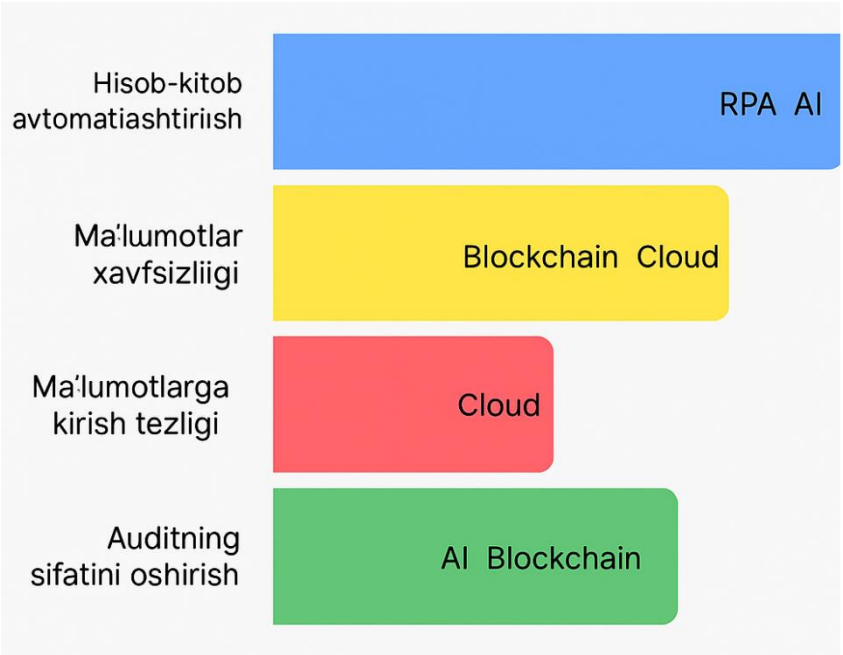
RPA — bu an’anaviy, qo‘lda bajariladigan va takroriy ishlarni dasturlashtirilgan robotlar orqali avtomatlashtirishdir. Masalan, hisob-fakturalarni kiritish, to‘lovlarni tasdiqlash, hisobotlar tayyorlash kabi jarayonlar RPA vositalari bilan tez va xatosiz amalga oshiriladi.

Afzalliklari:

- Ish unumdorligini oshiradi.

- Inson xatolarini bartaraf qiladi.
- Xodimlarni intellektual ishlar uchun bo‘shatadi.

Bu texnologiyalarning joriy etilishi buxgalteriya va audit tizimlarining **sifatini, tezkorligini va ishonchliligini oshiradi**. Ular orqali kompaniyalar **raqobatbardoshligini saqlab qolishi** va **xalqaro maydonda faol ishtirok etishi** mumkin.

Buxgalteriya va auditda raqamli texnologiyalarning ta’sir sohasi

Misol uchun “Nemo” kompaniyasi bulutli buxgalteriya tizimiga o‘tib barcha moliyaviy hujjatlarni Google Cloud asosidagi hisob tizimida yuritmoqda. Xodimlar istalgan joydan tizimga kirib, hisobotlar tayyorlashi va bu pandemiyaga o’xshash sharoitida ishni to‘xtatmasdan davom ettirish imkoniyatini beradi.

Shu bilan birga kompaniya blockchain asosidagi moliyaviy audit tizimini joriy etdi. Har bir operatsiya bloklar zanjiriga yozildi, bu esa audit paytida hech bir tranzaksiyani yashirish yoki o‘zgartirish imkoniyatini yo‘q qilib shaffoflikni ta’minlaydi.

3. IFRSga o‘tish va muammolar

IFRS (International Financial Reporting Standards) buxgalteriya hisobini xalqaro andozalarga moslashtirish uchun asosiy vositadir. Aksariyat rivojlangan mamlakatlarda ushbu standartlar asosida hisobotlar tuziladi. Ammo:

- Mahalliy qonunchilik bilan moslashtirish zarurati;
- Mutaxassislar malakasining pastligi;
- Texnologik infratuzilmaning yetarli emasligi;
- Kompaniyalar tomonidan qarshiliklar mavjud.

1. Mahalliy qonunchilik bilan moslashtirish zarurati

O‘zbekiston va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarda moliyaviy hisobotning amaldagi shakli milliy standartlarga asoslangan. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS)ga to‘liq o‘tish uchun qonunchilik bazasini qayta ko‘rib chiqish va yangilash talab etiladi. Amaldagi soliq siyosati, buxgalteriya prinsiplari va hisobot davrlari IFRS bilan har doim ham to‘g‘ri kelmaydi.

Masalan: IFRS daromadlarni tan olishni faoliyat davomida amalga oshiradi, mahalliy qonunchilik esa bu borada qat’iy qoidalarni talab qiladi.

2. Mutaxassislar malakasining pastligi

IFRSga asoslangan hisob yuritish va raqamli texnologiyalarni qo‘llash uchun yuqori malakali buxgalter va auditorlar zarur. Aksariyat mutaxassislar milliy standartlar asosida tayyorlangan, xalqaro yondashuvlar bo‘yicha esa yetarli bilimga ega emaslar. Bu esa islohotlarning sur’atini sekinlashtiradi.

Yechim: OTMlarda yangi o‘quv dasturlar joriy etilishi, malaka oshirish kurslari, onlayn o‘quv platformalar orqali xalqaro treninglar yo‘lga qo‘yilishi kerak.

3. Texnologik infratuzilmaning yetarli emasligi

Raqamli texnologiyalarni joriy etish uchun barqaror internet, xavfsiz serverlar, zamonaviy dasturiy ta'minot va foydalanuvchi interfeyslariga ega platformalar zarur. Ko‘plab kichik va o‘rta bizneslar hali ham an’anaviy (hatto qog‘ozli) buxgalteriyadan to‘liq voz kechmagan.

Yechim: Davlat tomonidan subsidiyalar, imtiyozli kreditlar ajratish orqali texnologik yangilanishga ko‘mak beruvchi imtiyozlardan foydalanish zarur.

4. Kompaniyalar tomonidan qarshiliklar mavjud

Ba’zi kompaniyalar yangi tizimlarga o‘tishni vaqt va mablag‘ yo‘qotishi deb biladi. Ular o‘zlarining mavjud jarayonlarini qulay deb hisoblaydi va raqamli transformatsiyaga qarshilik ko‘rsatadi. Bundan tashqari, raqamli xavfsizlik bo‘yicha xavotirlar ham mavjud.

Yechim: Har qanday o‘zgarishlar muqarrar ravishda qarshilikka uchraydi. Buni yengish uchun raqamli texnologiyalarning afzalliklarini tushuntirish, moliyaviy foydalarni ko‘rsatish va bosqichma-bosqich joriy etish kerak bo‘ladi.

Xalqaro integratsiya va globallashuv sharoitida buxgalteriya hisobi va audit tizimlarining raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashuvi — zamon talabi. Bu jarayonni to‘g‘ri tashkil etish va uslubiy jihatdan asoslash orqali kompaniyalarning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshirish mumkin. Shuningdek, xalqaro standartlarga asoslangan hisobot tizimi mamlakat iqtisodiy barqarorligining muhim omilidir.

Xulosa sifatida tashkiliy va uslubiy takliflar:

- **Kadrlar tayyorlash:** IFRS va raqamli texnologiyalar asosida o‘quv kurslari va malaka oshirish dasturlarini kengaytirish.
- **Qonunchilikni takomillashtirish:** Mahalliy qonunlarni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish.
- **Texnologik modernizatsiya:** Kompaniyalar uchun axborot tizimlarini joriy etishga subsidiya va imtiyozlar ajratish.
- **Audit standartlarini uyg‘unlashtirish:** Xalqaro audit amaliyotini joriy etish orqali ishonchlilikni oshirish.

Adabiyotlar

1. Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, H. I. (2023). Raqamlashtirish sharoitida korxona strategiyasi. *Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohalarining muammolari va yechimlari* (pp. 317-322). Коканд: Вестник Кокандского университета.
2. Isroilov, A., & Karimov, S. Innovatsion texnologiyalarni moliya va buxgalteriya tizimlarida qo‘llash. (2021). Tashkent State University Press.
3. Корол, В. Облачные технологии в финансовом учете: преимущества и вызовы. Европейский журнал цифровых финансов, (2023). 22(2), 78-88
4. Абдурахманова, Ш. А. (2018). Об одном аспекте развития интеллектуальных умений в цифровом обществе. In Актуальные проблемы профессионального педагогического и психологического образования (pp. 12-14).
5. Shamsiddinov G’iyosjon and Raxmatova Gulandom "Moliyaviy texnologiyalar(fintech) va bank xizmatlarining raqamlashtirilishi " Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения 3.11 (2024): 33-37.
6. Бозорова, Ирина Жуманазаровна. "Информационно-коммуникационные технологии как фактор совершенствования экономики в условиях информационного общества." Indexing 1.1 (2024)

TIJORAT BANKLARDA QIMMATLI QOG‘OZLAR BILAN BOG‘LIQ OPERATSIYALARI VA ULARNING BANK FAOLIYATIDA TUTGAN O‘RNI

Abduraxmonov Valijon G‘ofurovich
TDIU AF, “Mutaxassislik, ijtimoiy - gumanitar va aniq fanlar” kafedrasi dotsenti,
e-mail: valijon60@bk.ru Tel:+998932785860
Aminova Farangiz Rustamovna